

KRONIK Læsetid: 6 min.

Vi kan ikke holde alle vejkantbyer i live, hvis vi vil skabe et attraktivt liv på landet

Den grønne omstilling kræver en ambitiøs sanering af landdistrikter, hvor nogle udtjente bygninger rives ned og giver plads til energiparker og skove. Det vil sikre et attraktivt liv på landet

📷 DALL JAKOB/INFORMATION/RITZAU SCANPIX

Helga Grønnegaard

Birthe Linddal Jeppesen

Henholdsvis kulturgeograf og sociolog

DEBAT

3. november 2024

Dette er et debatindlæg. Indlægget er udtryk for skribenternes egne holdninger.

I dag er vores landskaber, vejkantbyer – det, nogen kalder ’Udkantsdanmark’ – fyldt med nedlagte gårde, utidssvarende boliger og udtjente staldanlæg. Det er ofte bygninger uden nogen kulturhistorisk værdi, som ikke længere bidrager med noget. Triste og faldefærdige monumenter fra en tid, som ikke er længere, og som heller ikke kommer igen. Ingen vil købe disse ejendomme eller bo i områder i forfald uden fremtid.

Derfor er mange af dem, som ejer disse bygninger eller bor ved siden af dem, i mange tilfælde reelt stavnsbundne, og hvis de kan sælges, er det ofte til så lav en pris, at det kan være svært at komme godt videre.

Siden 1970'erne har vores større byer udviklet sig til vækstlokomotiver for hele landet gennem en omfattende byudviklingsindsats. Imens har vi trukket livet ud af både naturen, vores kystnære vande og af vores landsbyer i landdistrikterne. Nu står landdistrikterne ved en skillevej.

Ikke siden tiden efter Anden Verdenskrig, hvor der var fokus på forsyning af rigelige og billige fødevarer fra landbruget, har vores landdistrikter som centrum for den arealkrævende grønne omstilling spillet en så kritisk rolle for resten af samfundet som i dag. Med en helhedsplan og et strategisk fokus på, hvordan fremtidens landdistrikter skal se ud, bør staten og kommunerne samt ikke mindst politikerne tage stilling til, hvor der skal udvikles, og hvor der skal afvikles.

Fra tomme bygninger til attraktivt grønt lokalsamfund

Vi er i en ny tid, hvor landskabernes funktion og fremtoning ikke længere skal drives frem af landbrugets strukturudvikling. Vi er i en grøn omstilling, som i lighed med mange års succesfuld byudvikling kalder på en ny æra for landudvikling. Med så markante forandringer i landskabet er der reelt tale om udformningen af et nyt danmarkskort med nye balancer mellem land og by.

Fysiske områdeløft gennem offentlige og private investeringer kender vi fra byudvikling. Det er sådanne mekanismer, vi også skal udvikle i vores landområder. Vi ser allerede, at energiudviklere til gengæld for etablering af vedvarende energianlæg bidrager til lokale tiltag gennem penge til kommunerne i en grøn fond.

Eksempelvis sprudler et nyt aktivitetshus af liv og fællesskab på tværs af landsbyerne Handest, Glenstrup og Holmgård i Mariagerfjord Kommune. En del af finansieringen kom fra godt to millioner kroner til kommunens grønne fond fra et vindmølleprojekt på Handest Hede.

Fra de største energiparker i Danmark, der p.t. er under realisering med både vindmøller og solceller, vil der blive indbetalt mere end 100 millioner kroner til den pågældende kommunes grønne fond med henblik på at kanalisere pengene videre ud i de berørte lokalsamfund. Hvis pengene skal bruges til andet end madpakkehuse og shelters, er der god inspiration at hente i Skotland, hvor vindmøller i lokalområder for eksempel bidrager til at finansiere almene boliger, renoveringer og uddannelse.

Dem, hvis hjem, arealer og hjemstavn påvirkes negativt eller på anden måde skal indgå i store samfundsefterspurgte arealreformer, for eksempel vindmølle- eller solcelleparker, skal have nye og bedre muligheder stillet i udsigt i prioriterede landsbyer eller centerbyer, som så til gengæld udvikles og tilføres ny attraktionsværdi, som passer til vores tid.

Det kunne være lavenergi boliger med adgang og udsigt til smuk natur, grønne bo- og nabofællesskaber, naturbørnehaver, lækre havnebade, tidssvarende forsamlingshuse, levende landbrug, gårdbutikker med afsætning af lokale fødevarer samt grønne arbejdspladser.

Vi kan ændre danmarkskortet igen

Det er på ingen måde nyt at ændre i landskabet og bygningsmassen, det har vi gjort i århundreder. Fordi landskabet, og måden vi dyrker og former det på, konstant er under forandring.

Engang var store dele af Jylland blandt andet dækket af hede med lyng og urfugle. Engang var der vand i Kolindsund og i Lammefjorden. Engang var landskabet fyldt med åbne bække, våde enge og masser af overdrev til græssende dyr – nøjagtig som vor tids store, monokulturelle marker uden

levende hegn og vandhuller er en landskabstype, som vi kun har set de seneste årtier. Det er desuden relativt nyt at pløje helt ud til kanten, kun at dyrke byg, hvede, raps og majs og nyt at have køerne på stald frem for på mark.

Gennem århundreder har der fundet markante landskabsændringer sted. Tænk på de mange landvindinger fra 1850'erne og frem, hvor søer blev til marker, enge pumpet tørre og bække lagt i dræn. Tænk på, hvor mange togbaner der blev bygget i hele Danmark fra 1880-1930, og hvordan den ene stationsby efter den anden skød op med en smuk stationsbygning, hovedgader og centralskoler. Togbaner, som i mange tilfælde fik en kort levetid – for en dels vedkommende mindre end 50 år – fordi bilen kom, banerne blev nedlagt, og stationsbyerne ligeledes mistede deres berettigelse.

Tænk på, hvordan man med Fingerplanen på blot få årtier fik forvandlet Vestegnens bondeland til velfærdsstatens forstæder og det uden synderlig omtanke for alle de gårde, der skulle nedrives, landsbysamfund, der blev tilintetgjort, og stedbundne traditioner, som måtte vige for 'fremskridtet'. Tænk på de mange staldanlæg og gylletanke, som blev bygget fra 70'erne og frem, men som i kraft af strukturudviklingen allerede var overflødiggjort efter blot få årtier.

Tænk på, at der fra 1960-1990 kom hele to milliarder flere mennesker til verden. Alt imens der i samme periode – verden rundt – blev opdyrket et landareal på størrelse med to tredjedele af Australien. At ændre på arealer og deres formål er altså ikke nyt. Vi har gjort det før, og vi kan gøre det igen.

Det skal være attraktivt at bo på landet i fremtiden

Til forskel fra tidligere tiders landvindinger er værdien af arealomlægningen og den grønne omstilling svær at gøre op i konkret velstand nu og her. Men at tro, at manglende fisk i Vejle Fjord, pesticider i forurenede grundvand, tiltagende regnmængder, oversvømmelser og sort energi ikke også koster, er forkert. Flere skove, rent drikkevand, grønnere afgrøder og mange flere sommerfugle vil selvfølgelig også tilføre værdi.

Som historien vidner om, bestemmer vi som samfund selv, hvordan vores landskaber skal se ud. Vi kan altså selv forme det grønne landskab, vi gerne vil have. Vi kan selv – med vind- og solretningen taget i betragtning – bestemme, hvor det bedst giver mening at placere fremtidens energiparker eller fremtidens store skove.

Vi kan selv bestemme, om der igen skal vand i Kolindsund og Lammefjorden. Vi kan selv bestemme, om vi har behov for flere parcelhusudstyknings. Vi kan selv bestemme, hvilke slags grønne landbrug vi skal have fremadrettet, og om vi skal have industrisvin, frilandsgrise eller vildsvin. Om køerne skal afgræsse enge eller stå på stalde. Vi kan selv bestemme, om vi vil have brede grøftekanter med vilde urter og levende hegn eller marker så store, at vi ikke kan se, hvor den slutter.

Det er altså muligt at skabe store forandringer i landskabet på få årtier. Men hvor man tidligere så stort på de lokale og deres behov, bør man i dag sikre, at landdistrikterne ikke alene skal levere de grønne løsninger, men også får noget andet og godt i stedet. Nemlig udviklingsmuligheder og retten til at leve gode, attraktive og moderne liv på landet også i fremtiden. Tiden er inde til at afskrive noget for at kunne få noget andet godt og bedre i stedet.

Helga Grønnegaard er partner og projektchef for strategisk udvikling i Urland og kulturgeograf

Birthe Linddal Jeppesen er ph.d., sociolog og udviklingskonsulent,
fremtidforskeren.dk

Alliancer eller isolationisme: Hvad Trump og Harris vil med verden?

Trumpistisk bogklub: Et fælles konservativt projekt

Radio Information: Situationen i Gaza er desperat

LANGSOMME SAMTALER

Han har forudsagt vinderen af ni af de sidste ti præsidentvalg. Her er hans forudsigelse af 2024

Historikeren Allan Lichtman har sin egen metode til forudsigelse af amerikanske præsidentvalg. Her forklarer han metoden – og kommer med sin forudsigelse af valget mellem Trump og Harris

VALG I USA

De kæmper for klimaet, freden og de svageste – og risikerer at forære Donald Trump sejren

VELFÆRD

KL-formand advarer: Stigende privatisering kan udfordre opbakningen til velfærdsstaten

LYKKEBERGS INFORMATION FRA USA

Trumps kærlighed til toldsatser kan føre til en konstant handelskrig og en meget farligere verden